

HIBRIDNO DELOVANJE KOT METODA URESNIČEVANJA NACIONALNE STRATEGIJE – PRIMER KRIMA

HYBRID WARFARE AS A METHOD OF IMPLEMENTING THE NATIONAL STRATEGY – THE CASE OF CRIMEA

Povzetek Ruska operacija aneksije Krima leta 2014, ki je bila opravljena z neverjetno hitrostjo in uigranostjo različnih mehkih in trdih instrumentov nacionalne moči ob hkratni uporabi moči protestov lokalnega proruskega prebivalstva, je nedvomno eden boljših primerov hibridnega vojskovanja. Brutalnost in hkratna kirurška natančnost izvedbe operacije sta dajali občutek, kot da je prav vsak izmed instrumentov nacionalne moči odigral svojo vnaprej točno določeno vlogo, ki pa je, zanimivo, imela podlago v krovnih dokumentih nacionalne varnosti in obrambe, kot sta strategija nacionalne varnosti ter vojaška doktrina. To je predvsem svojevrsten dokaz prilagoditve ruskega vojaškega in političnega strateškega okvira delovanja na nove globalne izzive sodobnega sveta. Prej toga in pregovorno sovjetskemu načinu uporabe primarno brutalne vojaške moči zavezana Rusija se je v tem primeru pokazala za dinamično ter izjemno prilagodljivo silo, sposobno uporabiti različne instrumente nacionalne moči ob ustrezni podpori precej spremenjenega, a izjemno učinkovitega, vojaškega instrumenta moči. S tem je šokirala zahodno strokovno in politično javnost ter odprla velike razprave v strokovnih krogih, ki ji sposobnosti tovrstnega delovanja prej niso pripisovali. Hibridno delovanje je postalo stalnica razprav v vojaških in političnih krogih Zahoda, ki se osredotočajo predvsem na iskanje rešitev za učinkovito zoperstavljanje novi grožnji, ki jo je s Krimom predstavila ruska stran.

Ključne besede *Hibridno delovanje, nacionalna strategija, vojaška doktrina, Krim.*

Abstract Russia's annexation of Crimea in 2014, carried out with an amazing speed and coordination of various soft and hard instruments of national power, while simultaneously using the power of protests by the local pro-Russian population, is undoubtedly one of the better examples of hybrid warfare. The brutality and simultaneous surgical precision of the operation have made it feel as if each of the

instruments of national power had played its precisely defined role, which had its basis in the national security and defence documents, such as the national security strategy and military doctrine. This is a proof of adapting the Russia's military and political strategic framework to the new global challenges of the modern world. The formerly rigid Russia using the primarily brutal military power typical of the Soviet regime, has in this case proved to be a dynamic and highly flexible force, capable of using various instruments of national power, coupled with an appropriate support of a considerably altered, but extremely effective military power instrument. In doing so, it actually shocked the Western professional and political public and opened a wide debate in professional circles, which had previously not attributed the ability of such activities to Russia. Hybrid warfare has become a constant feature of discussions in the military and political circles of the West, focusing primarily on finding solutions to effectively counter the new threat presented in Crimea by the Russian side.

Key words *Hybrid warfare, national strategy, military doctrine, Crimea.*

Uvod Eden večjih diplomatov in državnikov svoje dobe Klemens von Metternich¹ je zapisal, da »Rusija nikoli ni tako močna, kot se bojimo, in nikoli tako šibka, kot upamo«. Winston Churchill² je v svojem značilnem slogu dodal, da je »Rusija uganka, zavita v skrivnost znotraj zagonetke«.

Kriza v Ukrajini se je začela s protesti v glavnem mestu Kijev novembra 2013 kot posledica odločitve ukrajinskega predsednika Viktorja Janukoviča, da zavrne dogovor za večje gospodarsko povezovanje z Evropsko unijo. Nasilno zatiranje protestov, ki so ga izvajale državne varnostne sile, je nenamerno pritegnilo še več protestnikov in povzročilo stopnjevanje konflikta, ki je nazadnje predsednika Janukoviča prisilil, da je februarja 2014 skozi Krim pobegnil v Rusijo (Roth, 2014).

Marca 2014 so ruski vojaki ob pomoči tamkajšnjega prebivalstva prevzeli nadzor nad krimsko regijo. Temu je sledil sporni lokalni referendum, na katerem so prebivalci Krima glasovali za vstop v Rusko federacijo, nato pa še formalna priključitev polotoka Rusiji. Ruski predsednik Vladimir Putin je takrat dejal, da je zaščita pravic ruskih državljanov in rusko govorečih prebivalcev Krima ter jugovzhodne Ukrajine dolžnost Rusije (v Kofman in dr., 2017).

Skrbna analiza dogodkov in predvsem krovnih dokumentov nacionalne varnosti Ruske federacije, kot sta strategija nacionalne varnosti in vojaška doktrina, nas pripelje do sklepa, da zgoraj opisani dogodki niso bili samo naključno zaporedje dogodkov, temveč skrbno premišljena in izvedena operacija ruskega vrha. Namreč

¹ Knez Klemens Wenzel Nepomuk Lothar von Metternich-Winneburg zu Beilstein (1773–1859), diplomat, politik in državnik Avstrijskega cesarstva.

² The Right Honourable sir Winston Leonard Spencer Churchill (1874–1965), britanski novinar, častnik, pisatelj, nobelovec in dvakratni predsednik vlade Združenega kraljestva.

že kmalu po prihodu Putina na oblast je ruska politična elita³ oblikovala soglasje o tako imenovani veliki strategiji države. Vključevala je dve osrednji opredelitvi ruskih mednarodnih ciljev, in sicer ohranitev svetovnega vpliva kot neodvisnega centra moči ter prevladujoč položaj na prostorih nekdanje Sovjetske zveze. Primarno naj bi to dosegli z dejavno diplomatsko politiko in ekonomskimi sredstvi, pri čemer naj bi se svetovna in regionalna komponenta medsebojno krepili, kar naj bi Rusijo dolgoročno usmerilo tudi na pot neodvisnega centra moči ter vpliva v globalnem svetu.

Rusija je notranje okrevala in kmalu pokazala jasen namen po skladni zunanji politiki, katere instrumenti so vključevali predvsem energijo, vojaško moč, diplomacijo ter tehnološko znanje. Znatno del sredstev je usmerila tudi v razvoj nevojaških instrumentov moči, kot so ekonomija, demografija, institucije in kulturnozgodovinski kapital (Nikolsky, 2015, str. 124). Tako je nakazala mogočo smer svojih prihodnjih delovanj in na neki način tudi potrdila, da se zaveda omejenosti zanašanja samo na uporabo prisilnih, trdih instrumentov moči, če pred tem ustrezno ne uporabi tudi drugih, predvsem mehkih, instrumentov nacionalne moči in izvede primerne diplomatske ter informacijske priprave. Takšno opredelitev danes, tako po metodologiji Nata (Wales Summit Declaration, 2014, 13. točka poročila) kot tudi EU (2016, str. 2, Evropska komisija, 2016, str. 2 in European Parliament, 2017, str. 2), razumemo predvsem v kontekstu hibridnega delovanja, Rusi pa kot koncept nelinearnega konflikta⁴. Rusija se je, kot navaja Malešič (2016, str. 81), v resnici razvila v vodilno silo v hibridnem vojskovanju, pri čemer je na področju uporabe medijev in komunikacij prehitela informacijsko bolj razviti Zahod.

Namen članka je odgovoriti na vprašanje, ali je Rusija za hibridno delovanje, kakršno je demonstrirala v operaciji aneksije Krima, imela vse potrebne podlage že v strategiji nacionalne varnosti in vojaški doktrini, ki ju je tako v resnici le uspešno uresničila. Pri pripravi članka so bile uporabljene tako kvalitativne kot kvantitativne metode, predvsem zgodovinska analiza za razjasnitev ozadja rusko-ukrajinske krize, deskriptivna metoda za opis dogajanj pred aneksijo Krima in pojasnjevanje rezultatov ter metoda analize in interpretacije za pridobitev informacij iz primarnih (predvsem strategije in doktrine) ter sekundarnih virov.

³ Z okrepitevijo vloge državnih institucij sta takratna predsednika vlade in države, Putin in Medvedjev, v kroge politične elite uspešno združila tako liberalce, ki tradicionalno dajejo močan poudarek civilni družbi in vladavini prava, kot konservativce, ki jih skrbijo predvsem stabilnost, vladavina in neodvisnost.

⁴ Linearni konflikt je namreč opredeljen z zaporednim napredovanjem načrtovane strategije nasprotnih strani, medtem ko je nelinearni konflikt hkratna uporaba večkratne, dopolnilne vojaške in nevojaške bojne taktike. Nelinearno vojno vodi država, ki uporabi regularne in neregularne vojaške sile v povezavi s psihološkimi, gospodarskimi, političnimi in kibernetičnimi napadi (Dinerstein in dr., 1963).

1 UKRAJINA PO RAZPADU SOVJETSKE ZVEZE

Z razpadom Sovjetske zveze leta 1991 je Moskva izgubila večino vpliva na tako imenovanem središčnem območju⁵ in v Vzhodni Evropi. Tu je izmed vseh nekdanjih članic le Belorusija ostala v tesni povezavi z Rusijo, s katero tvorita tako imenovano Državo unije Rusije in Belorusije. Druge države nekdanje Sovjetske zveze ali pa članice Varšavskega pakta so se bolj ali manj oddaljile od Rusije. Vse tri baltske države, Litva, Latvija in Estonija, so se pridružile Evropski uniji in Natu. Članice Evropske unije in Nata so tudi države Višegradske skupine⁶ ter Romunija in Bolgarija. Gruzija in Moldavija še nista članici EU in Nata, vendar sta za ZDA in Zahodno Evropo vse bolj sprejeti kot zaveznici. Celo oddaljeni Uzbekistan, ki je med vojno v Afganistanu gostil ameriške in druge zavezniške sile ter zagotavljal severno oskrbovalno pot, je maja 2014 odprl regionalno pisarno Nata⁷. To in podobna povezovanja držav Srednje Azije pa za Rusijo v obdobju pred krimsko krizo očitno niso predstavljali neke grožnje, saj je z njimi ohranjala ustaljene oblike sodelovanja v okviru sporazumov, kot so Organizacija za kolektivno varnost (OPKV) in drugi. Za Moskvo je bilo pomembnejše, da so pod njenim vplivom druge kavkaške države in tudi Ukrajina (do leta 2014) s svojim prorussko usmerjenim vodstvom. V geostrateškem smislu je tukaj ključnega pomena tudi ukrajinski dostop do Črnega morja in predvsem strateška lega polotoka Krim z glavnim oporiščem črnomske flote. Kakršno koli vmešavanje v to interesno področje je za Rusijo tako rekoč nesprejemljivo in pomeni odklon od končnega cilja, da bi utrdila regionalni vpliv ter si povrnila vlogo svetovne velesile.

2 STRATEGIJA NACIONALNE VARNOSTI IN VOJAŠKA DOKTRINA V LUČI RUSKIH INTERESOV V UKRAJINI

2.1 Strategija nacionalne varnosti Ruske federacije

Strategija nacionalne varnosti (SNV) Ruske federacije (RF) do leta 2020 (Rustrans, 2009) izraža jasen namen Rusije, da z vzpostavitvijo prožnih mednarodnih povezav ponovno postane neodvisen center moči in vpliva v globalnem svetu (Tsygankov, 2011, str. 28) ter določa nov okvir za rusko varnostno politiko. Pripravljati so jo začeli že takoj po kratki vojni z Gruzijo, avgusta leta 2008, in z njo postavili nacionalnovarnostne prednostne naloge za obdobje do leta 2020. Temelji na strateških nacionalnih prednostnih nalogah na področju obrambe, varnosti države in družbe ter trajnostnega razvoja. Lahko rečemo, da združuje elemente kontinuitete in sprememb, odločnosti in pragmatizma, kar je mogoče razbrati tudi v različnih komentarjih na strategijo (Morales, 2009, Garasimov v Galeotti, 2014).

⁵ Termin je uveljavil sir Halford John Mackinder (1861–1947), angleški geograf in geopolitik, predvsem znan po strateški formuli: »Kdor vlada Vzhodni Evropi, obvladuje središčno območje; kdor vlada središčnemu območju, obvladuje svetovni otok; kdor vlada svetovnemu otoku, obvladuje svet.« (Bufon, 2007)

⁶ Višegradske države so Madžarska, Poljska, Češka in Slovaška. (Evropa: naša preteklost in sedanjost, 2004)

⁷ 16. maja 2014 je bil v Taškentu, prestolnici Uzbekistana, odprt regionalni urad Nata za Srednjo Azijo, ki si prizadeva za olajšanje sodelovanja med zavezništvom in vsemi državami v regiji: Kazahstan, Kirgiška republika, Tadžikistan, Turkmenistan in Uzbekistan. (Davis, 2014)

Predvsem glede odnosov do ZDA in Nata so bili nekateri odzivi optimistični, drugi bolj pesimistični in previdni.

Strategija na eni strani izraža veliko željo po ponovni vzpostavitvi dobrih odnosov z ZDA, s čimer naj bi omilili negativne učinke poletne vojne 2008 v Južni Osetiji, na drugi strani pa je v njej mogoče zaslediti tudi precej močne protiameriške izjave. V začetnih delih besedila na primer Zahod ni predstavljen kot varnostni izziv, temveč bolj kot nujni partner v boju proti svetovnim grožnjam. V nadaljevanju pa so, v smislu zunanjih groženj ruski varnosti, posebej izpostavljene zahodne države, med njimi pa izstopajo prav ZDA. Rusijo skrbi predvsem enopolarnost, ki jo poosebljajo ZDA. V strategiji je navedeno, da bo »obnovitev enostranske moči v mednarodnih odnosih negativno vplivala na izvajanje ruskih nacionalnih interesov«, ne izpostavlja pa tega kot glavno grožnjo Rusiji, temveč kot nevarnost. Jasno je izražena odločenost v iskanju večpolarnega mednarodnega sistema in izpostavljeno temeljno dolgoročno zavzemanje, da Rusija spet postane »svetovna velesila, ki si prizadeva ohranjati strateško stabilnost in vzajemno koristno sodelovanje v večpolarnem svetu«. In če se ozremo na obdobje pred sprejetjem strategije, lahko zelo jasno vidimo, kako je Rusija spretno izkoristila svojo energetska moč, da bi razširila vpliv v mednarodnih odnosih in predvsem utrdila svojo vojaško navzočnost na strateškem območju Južnega Kavkaza, kar je ne nazadnje tudi dokazala s posredovanjem v Južni Osetiji. Z aktivno mobilizacijo instrumentov mehke moči je odločno prispevala tudi k izničenju teženj barvnih revolucij v Kirgiziji in Ukrajini. In čeprav so bili nekateri strokovnjaki takrat še vedno prepričani, da je Rusija šibka in da ne more oblikovati skladne ter celovite strategije, so nekateri že opozarjali, da je Kremelj vse bolj učinkovit pri spoprijemanju s prevlado Zahoda v svetu. Tsygankov (2011, str. 29) je na primer opozoril na impresivne instrumente moči ruske zunanje politike, ki se zanašajo predvsem na mehko in ne več toliko samo na trdno moč pri doseganju svetovnega ter regionalnega vpliva.

Strategija jasno izraža rusko zaskrbljenost zaradi naraščajoče razlike med vojaškima potencialoma Rusije in ZDA. Nedvoumno navaja, da ji z vidika vojaške varnosti glavno grožnjo predstavlja »politika nekaterih vodilnih držav, ki so usmerjene v vojaško nadvlado, zlasti v obliki strateških jedrskih sil«. Kot posebej skrb vzbujajoč element navaja »razvoj orožij visoke natančnosti, informacijskih in visokotehnoloških sredstev za izvajanje oboroženega boja« ter tudi »oblikovanje enostranskega svetovnega protiraketnega sistema in militarizacijo prostora, kar bi lahko pripeljalo do novega cikla oboroževanja«. Strategija izrecno navaja, da »sposobnost ohranjanja globalne in regionalne stabilnosti znatno poslabšujejo elementi svetovnega protiraketnega sistema ZDA«. Obenem dodaja, da si bo Rusija še naprej »prizadevala za racionalno in pragmatično zunanjo politiko«, da bi se izognila »dragi konfrontaciji in ne nazadnje tudi novi oboroževalni tekmi«. Tsygankov (2011, str. 34) navaja, da gre pri tem ruska razmišlja predvsem v smeri vojaške zadostnosti in ne v doseganje enakopravnosti z vojskami Zahoda. Nato in Kitajsko namreč ocenjujejo bolj kot hipotetični grožnji Rusiji, ki lahko postaneta

resnični le, če katera izmed vpletenih strani zlorabi ustaljene mednarodne odnose. Glavno grožnjo vidijo predvsem v terorizmu in političnih nestabilnostih v regijah Srednje Azije, Kavkaza, Afganistana ter Bližnjega vzhoda, vendar pa ocenjujejo, da je ta grožnja z vključevanjem drugih akterjev v regiji obvladljiva in da zaradi tega dodatna vlaganja v nove množične vire za reševanje tovrstnih izzivov niso potrebna.

V strategiji so zmogljivosti Nata in njegova morebitna širitev na meje Ruske federacije jasno opredeljene kot grožnje ruski nacionalni varnosti. Nazorno opredeljuje, da je za Rusijo »vzpostavljanje vojaške infrastrukture zaveznitva na njenih mejah nesprejemljivo«, kakor tudi poskusi Nata, da »prevzame globalno odgovornost, ki ni skladna z mednarodnim pravom«. Opozarja pa tudi na »nevzdržno orientacijo obstoječe globalne in regionalne varnostne arhitekture v Natu«.

2.2 Vojaška doktrina

Vojaška doktrina (VD) RF, ki je bila z Odlokom predsednika RF objavljena v Uradnem listu RF februarja 2010, je eden glavnih dokumentov strateškega obrambnega načrtovanja v RF in predstavlja sistem uradno sprejetih mnenj o stanju priprav za oboroženo obrambo ter oboroženo zaščito RF. Upošteva temeljne določbe VD RF iz leta 2000, zgoraj predstavljene SNV, koncept RF dolgoročnega socialno-ekonomskega razvoja za obdobje do leta 2020 ter tudi posamezne določbe iz koncepta RF za zunanjo politiko iz leta 2008 in pomorske doktrine RF za obdobje do leta 2020. Skladno z Ruskim leksikonom predstavlja nabor temeljnih prepričanj o tem, v kakšnih vojnah naj bi se država v prihodnosti bojevala in kako naj bi v njih zmagovala. Temelji na določbah vojaške teorije in je namenjena njenemu nadaljnjemu razvoju.

VD RF odraža zavezanost RF k uporabi diplomatskih, pravnih, gospodarskih, okoljskih, informacijskih, vojaških in drugih instrumentov nacionalne moči za zaščito njenih nacionalnih interesov ter interesov njenih zaveznikov.

Podobno, kot smo zgoraj zapisali za SNV, tudi VD RF širitev Nata opredeljuje kot zunanjo nevarnost (rus. opasnost), in ne kot grožnjo (rus. ugroza). Strokovnjaki si to razlagajo kot kazalnik strahu, ki se ne kaže v tem, da bi se Rusija bala, da jo Zahod napade, temveč v tem, da ne bo mogla sodelovati v Natovem centričnem sistemu evropske varnosti. V doktrini namreč navajajo, da »je širitev Nata na meje Ruske federacije v nasprotju z mednarodnim pravom«, da se tako »poskuša destabilizirati razmere v posameznih državah in regijah ter spodkopava strateška stabilnost« in da »obstoječa arhitektura (sistem) mednarodne varnosti, vključno z njenimi mednarodnimi pravnimi mehanizmi, ne zagotavlja enake varnosti za vse države«.

Pri opisu značilnosti sodobnih vojaških konfliktov so v doktrini izpostavljeni »celostna uporaba vojaške sile in nevojaških sil in sredstev« in tudi »krepitev vloge informacijske konfrontacije« ter »zmanjšanje časovnih parametrov

priprav za izvajanje vojaških operacij«. Glede sodobnih vojaških konfliktov doktrina navaja ugotovitve, da bo v prihodnje treba upoštevati »številne vojaško-politične, gospodarske, strateške in druge cilje«, kakor tudi, da je cilj intenzivnega informacijskega delovanja »doseganje političnih ciljev brez uporabe vojaške sile« ter tudi »oblikovanje ugodnega odziva svetovne skupnosti na uporabo vojaške sile«⁸.

Glavni cilji ruske vojaške politike, izhajajoč iz VD RF, ostajajo skladni s SNV in tako usmerjeni predvsem v »odvrčanje in preprečevanje vojaških konfliktov«, v nadaljevanju pa tudi tako v »izboljšanje vojaške organizacije, oblik in načinov uporabe vojaških ter drugih sil kot tudi sredstev za potrebe obrambe in varnosti RF ter interesov njenih zaveznic«. Najpomembnejše pri tem je vsekakor »vzdrževanje oboroženih sil in drugih sestavov na določeni stopnji pripravljenosti za bojno uporabo« ter tudi »krepitev sistema kolektivne varnosti v okviru Organizacije pogodbe o kolektivni varnosti (OPKV) in njene sposobnosti krepiti sodelovanje na področju mednarodne varnosti v okviru Skupnosti neodvisnih držav, Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi in Šanghajske organizacije za sodelovanje ter razvoj odnosov na tem področju z drugimi meddržavnimi organizacijami (EU in Natom)«. Pri tem je pomembno poudariti, da uporabo oboroženih sil ne omejujejo zgolj na odgovor ob agresiji na RF in/ali njeno zaveznico, temveč tudi »na zaščito državljanov/rojakov zunaj njenih meja«, kar imajo za skladno s splošno veljavnimi načeli in normami mednarodnega prava in mednarodnimi pogodbami RF, predvsem OPKV.

Z vidika razumevanja VD RF je pomembno razumeti tudi pogled generala Valerija Garasimova, načelnika generalštaba ruske vojske, na okolje in glavne dejavnike, ki naj bi opredelili razvoj ter delovanje ruske vojske v prihodnosti, saj je to odločilno zaznamovalo tudi njeno delovanje na Krimu.

V eni izmed svojih razprav Garasimov (v Galeotti, 2014) namreč ugotavlja, da je v 21. stoletju mogoče zaznati težnjo po zameglitvi meje med vojno in mirom. Izpostavi, da se vojne namreč že dolgo več ne razglašajo, in ko se enkrat začnejo, se nadaljujejo po neznani predlogi. Ugotavlja, da izkušnje vojaških konfliktov, vključno s tistimi, povezanimi s tako imenovanimi barvnimi revolucijami v severni Afriki in na Bližnjem vzhodu, potrjujejo, da se lahko odlično funkcionalna država v nekaj mesecih ali celo dnevih preobrazi v areno hudih oboroženih spopadov, postane žrtev tujih posegov in zapade v mrežo kaosa, humanitarne katastrofe ter državljanske vojne. Bralec lahko v tem posredno prepozna napoved možne smeri razvoja delovanja Ruske federacije in njenih oboroženih sil v strateško-političnem in strateško-vojaškem smislu. Arabsko pomlad namreč v nadaljevanju predstavi kot rezultat prikritih zahodnih operacij, s čimer pa pravzaprav razpravlja o možnostih, kako bi lahko tudi Rusija na podoben način destabilizirala in uničila države brez neposrednega ter odkritega vojaškega posredovanja. Ugotavlja, da so

⁸ Vse v tem odstavku opisane značilnosti sodobnih konfliktov predstavljajo tudi ključne parametre ruske operacije aneksije Krima.

se osnovna pravila vojne korenito spremenila, in pri tem izpostavlja naraščajočo vlogo nevojaških sredstev za doseganje političnih in strateških ciljev, ki so v mnogih primerih presegla moč konvencionalnih orožij v njihovi učinkovitosti. Z drugimi besedami, gre za svojevrstno ugotovitev, da so vsi konflikti pravzaprav sredstvo za doseg političnih ciljev – dejansko uporabljene sile pri tem niso pomembne –, kakor tudi, da mora biti Rusija v spremenjenih razmerah vse bolj pozorna predvsem na nevojaške instrumente moči. Izpostavlja, da je v konfliktih prišlo do splošne uporabe političnih, gospodarskih, informativnih, humanitarnih in drugih nevojaških ukrepov, ki se uporabljajo usklajeno s protestnim potencialom lokalnega prebivalstva ter dopolnjujejo z vojaškimi sredstvi prikritega karakterja, ki vključujejo tako izvajanje aktivnosti informacijskega delovanja kot aktivnosti delovanja specialnih sil oziroma sil za posebne operacije. Poudari, da se odkrita uporaba oboroženih sil, pogosto v okviru mirovnih in kriznih operacij, zgodi le na določeni stopnji konflikta, in sicer predvsem za doseganje končnega uspeha v konfliktu, ki je povezan s strateško-političnimi cilji države oziroma koalicije držav. Zanimivo pri teh navedbah Garasimova je prav naknadno spoznanje o sodelujočih oboroženih formacijah na Krimu, ko so bili tako imenovani mali zeleni možje, neoznačeni pripadniki oboroženih formacij, prepoznani kot ruski pripadniki sil za posebne operacije, sil pomorske pehotne in zračnodesantnih sil šele po tem, ko je bila aneksija Krima pravzaprav že izvedena.

Zelo zanimiv je tudi Garasimovov pogled na nadaljnji razvoj oboroženih sil. Ugotavlja, da se v današnjem času, skupaj s tradicionalnimi sredstvi, daje vse večji poudarek razvoju nestandardnih metod in sredstev delovanja ter da nove informacijske tehnologije omogočajo znatno zmanjšanje prostorskih, časovnih in informacijskih razlik med silami ter kontrolnimi organi. Izpopolnjene zmogljivosti sistemov za poveljevanje in kontrolo naj bi zato zelo poudarile vlogo mobilnih, mešanih oboroženih sil, ki delujejo v enem samem obveščevalno-informacijskem prostoru. Poudari, da vojaški ukrepi postajajo bolj dinamični, aktivni in učinkoviti ter da taktični in operativni premori, ki jih nasprotnik lahko izkoristi, pravzaprav izginjajo, kakor tudi frontalno angažiranje velikih formacij na strateški in operativni ravni, ki naj bi postopoma postalo stvar preteklosti. Izpostavi, da v ospredje stopajo daljnosežne brezkontaktne akcije proti nasprotniku, ki postajajo glavno sredstvo za doseg taktičnih in operativnih ciljev. Uničenje nasprotnikovih objektov naj bi potekalo po celotni globini njegovega ozemlja. Zabrísane naj bi bile tudi razlike med strateško, operativno in taktično ravnanjem ter med napadalnimi in obrambnimi operacijami. Izpostavi uporabo visoko natančnih orožij, ki se vse bolj množično uporabljajo in prevzemajo vodilno vlogo, avtomatiziranih sistemov, ki se vse bolj dejavno vključujejo v vojaške aktivnosti, ter orožij, ki temeljijo na novih fizičnih načelih. Poudarja, da je velika uporaba asimetričnih ukrepov omogočila izničenje prednosti nasprotnika v oboroženih spopadih. Med takšnimi navaja uporabo sil za posebne operacije in moč notranje (državne) opozicije, ki kot taka vzpostavlja stalno operativno fronto skozi celotno ozemlje nasprotne oziroma napadene države ter tudi informacijsko delovanje in s tem povezane naprave ter sredstva, ki se na tem področju nenehno izpopolnjujejo.

3 TEMELJNA SPOZNANJA RUSKE OPERACIJE NA KRIMU

Rusko operacijo na Krimu leta 2014 lahko razumemo predvsem kot praktično manifestacijo izpopolnjene sposobnosti Kremlja, kako učinkovito implementirati SNV in VD RF. Rusija je v tej operaciji namreč skozi različne oblike hibridnega delovanja zelo učinkovito kombinirala uporabo vojaškega in drugih instrumentov moči za doseg nacionalnih ciljev.

Poročilo Nato StratCom CoE (2014) kot najpomembnejše za uspeh ruske operacije na Krimu jasno izpostavlja informacijsko kampanjo. Ta, povezana z vojaško akcijo, zelo ustreza značilnostim nove oblike vojskovanja, v katerem so meje med mirom in vojno, tujimi vojaškimi silami ter skupinami lokalne samouprave zamegljene, glavni bojni prostor pa je premaknjen s fizičnega ozemlja v misli in srca zadevne populacije. Prav zato naj bi se operacija na Krimu tudi štela za poskusni primer Rusije pri preizkušanju te nove oblike vojskovanja, v kateri ključno vlogo igra hibridno delovanje, ki združuje intenzivno informacijsko delovanje, kibernetško delovanje⁹ in uporabo visoko usposobljenih sil za posebne operacije. Za Moskvo je bil pri tem verjetno največji izziv prav kombiniranje uporabe konvencionalnih vojaških sil v podporo informacijskemu delovanju oziroma informacijskim aktivnostim.

Informacijsko kampanjo Rusije je pri tem treba obvezno analizirati v luči zgoraj naštetih strateških dokumentov RF in Zveznega zakona RF za rojake v tujini, ki s pojmom soseda uzakonijo dolžnost države, da brani rojake v tujini pred kakršno koli nevarnostjo za njihove pravice ali fizični obstoj. Prav tako jasno odraža odločnost Rusije ohraniti tako imenovani ruski svet oziroma enotnost rusko govorečega informacijskega prostora prek meja RF, kar pa je pretežno usmerjeno na ozemlje nekdanje SZ.

Ključna ugotovitev glede operacije aneksije Krima je, da je Moskva spretno kombinirala uporabo različnih instrumentov nacionalne moči (političnega, diplomatskega, ekonomskega, vojaškega, kulturnega idr.) in moč množic lokalnega proruskega prebivalstva ob hkratnem zelo intenzivnem informacijskem delovanju (Ermus in Salum, 2016, str. 59), ob tem pa ves čas ostala pod tako imenovanim pragom vojne napovedi.

V doktrinarnem smislu je to pomenilo uporabo subverzivnih in prikritih aktivnosti, ki so jih izvajale predvsem specialne sile RF. Rusija namreč nikoli ni napovedala vojne ali pa namero po priključitvi Krima, so pa oboroženi »posamezniki« zavarovali najpomembnejše položaje na polotoku, razorožili tamkajšnje enote ukrajinskih

⁹ V začetku marca 2014 so se v informacijsko delovanje aktivno vključili ruski hekerji oziroma tako imenovana enota CyberBerkut, ki je izvajala državno sponzorirane kibernetške dejavnosti in podpirala tako ruske vojaške operacije kot tudi strateške cilje v Ukrajini skozi vrsto tehničnih ter propagandnih napadov skladno z ruskim konceptom informacijske konfrontacije. Osnovne oblike njenega delovanja so bili predvsem napadi in vohunjenje v kibernetškem prostoru ter onemogočanje delovanja ukrajinskih vladnih spletnih strani. Informacije, ki jih je zagotovila ta enota, so bile uporabljene predvsem za diskreditacijo aktualne vlade z namenom demoraliziranja, sramotenja in ustvarjanja nezaupanja do predstavnikov oblasti (DIA, 2017).

oboroženih sil in prevzeli nadzor nad območjem (Shuster, 2014). Rusija je tako, da bi ustvarila pogoje za legitimizacijo nadaljnjih vojaških aktivnosti, uporabljala prikrito delovanje svojih vojaških sil s pretvezo, da gre le za delovanje lokalnih samozaščitnih sil. Pri taktiki uporabe prikritih akcij in subverzije je nedvomno šlo za del tradicionalne ruske »maskirovke« oziroma zavajanje sovražnika glede prisotnosti ter razmestitve sil in vojaških ciljev (Lasconjarias, 2015, str. 10). Gre za star sovjetski princip vojskovanja, uporabljen tako v političnem kot tudi vojaškem načrtovanju, ki je tudi del nove vojaške doktrine. V strateškem smislu je Rusija prikrite akcije in subverzijo uporabila za ustvarjanje pogojev, ki so Kijev v resnici postavili pred gotovo dejstvo (lat. *fait accompli*) v smislu ruske vojaške kontrole polotoka. Slednje bi Sun Cu označil kot »dovršenost strategije« oziroma dosego zmage brez širokega in intenzivnega bojevanja.

Doktrina poseben poudarek daje pripravljenosti in uporabi ruskih sil za hitro posredovanje z institutom nenapovedanih vaj preverjanja (angl. »snap« exercises) ob dodatni mobilizaciji in premeščanju sil. Ruska doktrina v tem kontekstu izpostavlja hitrost in pripravljenost kot glavna elementa sodobnega vojskovanja. Na Krimu je bilo to jasno po tistem, ko so »mali zeleni možje« in sile lokalne samozaščite zavarovali ter prevzeli nadzor nad Krimskim polotokom. Rusija je zatem postopoma prešla na uporabo nedvoumno označenih sil v visoki stopnji pripravljenosti in začela razmeščati sile mornariške pehote, padalskih enot ter sile za posebne namene. Pri tem je svojevrstno presenečenje predstavljal predvsem postopen prehod iz prikrite v odkrito uporabo oboroženih sil za dosego politično-vojaških ciljev pri vzpostavitvi popolne kontrole nad polotokom. Ta postopni prehod je namreč pomenil, da ko je bila Rusija enkrat pripravljena priznati svojo prisotnost v območju, jo je lahko hkrati tudi okrepila. Tovrsten postopen prehod nakazujeta tako VD kot SNV RF (»zabrisana meja oziroma prehod med stanjem miru in vojne«). Nekateri avtorji (Bruusgaard, 2014, str. 81 in 2016, str. 10, Schadlow, 2015 idr.) so to označili kot novo obliko bojevanja, ki je ni mogoče okarakterizirati kot vojaško kampanjo v klasičnem pomenu tega termina. Uporaba nevojaških instrumentov moči je zameglila pogled na konflikt v razvoju. Dolgoročna ruska strategija vplivanja (opredeljena tudi v SNV) na politično trajektorijo v Ukrajini skozi celotno leto 2013 pa je nazadnje kulminirala v uporabo vojaške sile februarja in marca 2014 ter se končala s priključitvijo Krima.

Skladna z doktrino in SNV je tudi uporaba asimetričnih sredstev, ki se v ruski terminologiji opredeljuje kot koncept nelinearnega vojskovanja. Ta za izničenje sovražnikove prednosti (Gerasimov v Galeotti, 2014) predvideva uporabo vseh razpoložljivih sredstev: političnih, ekonomskih, informacijskih in drugih. Na Krimu je to pomenilo uporabo širokega spektra instrumentov moči za vplivanje na situacijo; od zgodnjih političnih posvetovanj, večplastnih informacijskih operacij za vplivanje na krimsko, ukrajinsko in rusko populacijo pa do prikritih ter končno odkritih vojaških operacij v podporo krimski »neodvisnosti«. Z ruskega vidika je to pomenilo razmeroma nov način kombiniranja vojaških in nevojaških instrumentov moči za dosego političnega cilja. Kot navaja Barsins (2014, str. 5), to jasno nakazuje na premik ruske osredotočenosti z »direktnega uničenja na direktno vplivanje, z vojne

z orožjem na kulturno vojno in s tradicionalnega vojskovališča na informacijsko ter psihološko vojskovanje in dojemanje vojne (angl. war of perception)«. Ruska teorija zmage se je spremenila iz direktnega uničenja v notranji razpad sovražnika oziroma razbitje njegove morale in volje do bojevanja. Kot že rečeno, gre pri tem za kombinacijo doktrinarnih principov s širokim spektrom instrumentov nacionalne moči, vključno z vojaškim, ob hkratnem izogibanju direktnemu vojaškemu spopadu. O izogibanju vojni kot tudi načinih uporabe instrumentov moči, ki jih ima država na razpolago tako v času miru kot vojne, zelo podobno govori tudi SNV.

V tem kontekstu je treba izpostaviti tudi princip kontrole eskalacije sile¹⁰, ki ga opredeljuje že doktrina RF iz leta 2000. Uporabljene taktike na Krimu so bile drugačne od tistih v Čečeniji (brutalnost, ognjena moč, številčnost, nespoštovanje človekovih pravic idr.). V operaciji na Krimu smo bili priča izjemni kontroli eskalacije sile oziroma tako imenovanemu nekontaktnemu vojskovanju, ki pa so ga sposobni izvajati le visoko usposobljeni specialisti, sposobni doslednega spoštovanja zelo zahtevnih taktik, tehnik in drugih standardnih operativnih postopkov. Tam uporabljeni pripadniki posebnih in specialnih sil so s svojim načinom delovanja to tudi enkratno demonstrirali (Nikolsky, 2015, str. 125). Politično-vojaški cilj te strategije je bil odvrniti Ukrajince od oboroženega odpora in tako čim mirneje oziroma z uporabo kar se da kratkotrajne in čim manj intenzivne vojaške moči izvesti priključitev Krimskega polotoka.

4 USPEŠNA URESNIČITEV STRATEGIJE IN DOKTRINE

V luči SNV RF je bil primer Krime, gledano skozi učinkovitost usklajevanja vseh uporabljenih instrumentov moči (kontrola eskalacije sile, asimetričnost, informacijske operacije, ekonomski in politični pritisk), bistveno drugačen od tistega v Gruziji (operacija velikega obsega, kombinirana z določenimi političnimi in ekonomskimi pritiski) ali seveda v Čečeniji (številčnost, ognjena moč). Učinkovitost, s katero je Rusija dosegla politične cilje na Krimu, je bila izjemna, kar gre ne nazadnje pripisati tudi zelo težavnemu razločevanju med mirom in spopadom. Rusija je pri tem osredotočila svoje sposobnosti v usmerjanje vseh razpoložljivih instrumentov moči v učinkovito doseganje strateških ciljev. Seveda so ruska vojaška prisotnost na polotoku, možnost vnaprej pripravljenih načrtov, proruske simpatije in priložnost, ki se je ponudila z Janukovičevo odstavitvijo, zagotovile svojevrstne pogoje, ki so zavzetje in priključitev Krime naredili za precej preprosto strateško nalogo. Ne glede na to so Rusi s to operacijo demonstrirali rezultate procesov, ki so botrovali izpopolnjeni ruski sposobnosti strateške koordinacije in so nedvomno posledica zavzemanja ruskega vrha za poenotenje pogledov glede strateških ciljev in načinov za doseg nacionalnih interesov. To je tudi pripeljalo do širše opredelitve strategij (med njimi tudi SNV), kako zasledovati politične cilje, in tudi privedlo

¹⁰ Morgan (2012) navaja, da nadzor nad eskalacijo sile na doktrinarni ravni pomeni nadzor nad ravno nasilja tako lastnih kot sovražnikovih sil. Izpostavi tudi, da ta naloga zahteva, da se odgovornost za eskalacijo nasilja prenese na tistega udeleženca v konfliktu, ki je bolj naklonjen zavračanju rizika.

do pomembnih administrativnih sprememb, ki so izboljšale rusko sposobnost uporabe instrumentov nacionalne moči na celovit način. V tem kontekstu posebej izstopa zavedanje o uporabi vojaške sile v pogojih sodobnega vojskovanja in kako uporaba tega instrumenta moči sovпада s preostalimi sredstvi države. Prav zaradi celovitega upravljanja instrumentov nacionalne moči je bil že leta 2009 formiran ruski varnostni svet, ki je z integracijo vojaške in drugih delov ruske administracije prevzel glavno vlogo pri strateškem načrtovanju ter koordinaciji. Rusko vodstvo je bilo takrat osredotočeno predvsem na medresorsko usklajevanje v smislu doseganja nacionalnih ciljev, pri čemer je bil glavni poudarek na integraciji vojaškega in drugih instrumentov nacionalne moči. Leta 2013 so začeli ustanovljati nacionalni obrambni kontrolni center, ki je postal polno operativen decembra 2014, z jasno nalogo koordinacije vseh vladnih agencij, vključenih v obrambo RF, tj. vojske, notranjega ministrstva, zvezne varnostne službe, ministrstva za krizno upravljanje idr., pri čemer je generalštab ohranil vlogo prvega med enakimi (lat. *primus inter pares*). S tem centrom je ob že obstoječem sistemu regionalnih in teritorialnih centrov, ki so jih razvijali že od vzpostavitve varnostnega sveta, Kremelj dokončno potrdil namero po izboljšani vladni koordinaciji ter optimiziral zahtevo po »ročnem upravljanju« centralizirane koordinacije ob preobremenitvi sistema.

Moskva se je na operacijo na Krimu očitno zelo premišljeno pripravila, in to ne samo z določitvijo strateških ciljev in instrumentov moči, potrebnih za njihovo realizacijo, temveč tudi z opredelitvijo, kako naj bodo učinkovito uporabljeni. To pa je ne nazadnje tudi odločilno prispevalo k ruski strateški prenovi, izraženi v SNV, videni tudi na Krimu. Za aneksijo Krima je, skladno z VD RF, v obliki hibridnega delovanja uspešno uresničila cilje in prioritete, opredeljene v SNV. Glavna pri tem je bila integracija vojaškega instrumenta moči z bolj nekonvencionalnimi instrumenti nacionalne moči. Bojišče je bilo pazljivo pripravljeno z uporabo političnih, ekonomskih in informacijskih instrumentov moči (Ermus in Salum, 2016, str. 63). Realne ruske namere so bile zelo učinkovito prikrite s kombinacijo zavajanja specialnih sil ob pretvezi uporabe lokalnih samozaščitnih sil (Challgren, 2016, str. 32), kar je omogočilo tudi postopen prehod iz miru v spopad in tako ukrajinsko stran soočilo z gotovim dejstvom. Takšen asimetrični pristop je torej omogočil optimalno uporabo vojaških in nevojaških zmogljivosti.

Na primeru Krima lahko sklepamo, da je s strani Rusije demonstrirana oblika hibridnega delovanja, v kateri je izstopala močna informacijska kampanja, podprta z učinkovito vojaško silo, lažje izvedljiva na ozemljih sosednjih držav, še zlasti tistih, ki niso članice Nata in podpisnice Washingtonske pogodbe. Obmejno delovanje je Rusiji namreč omogočilo lažje vnaprejšnje načrtovanje, izvajanje ustreznih vaj oboroženih sil ter tudi razmestitev sil ob meji napadene države. Tako so bili vzpostavljeni osnovni pogoji za hitrejši premik enot na območje delovanja, kar se je v operaciji izkazalo za ključno tako v smislu prevzema nadzora kot tudi demonstracije sile v nadaljevanju, kar je napadene odvrnilo od odločnejšega odgovora in učinkovitega odpora.

Rusija je prav s tem razlogom tudi modernizirala svojo vojsko. Ta danes predstavlja instrument, ki ga rusko vodstvo po vsej verjetnosti ne bo uporabilo ločeno od drugih instrumentov moči. Seveda je bilo delovanje na Krimu zaradi tam prisotne (pro)ruske populacije posebno. Učinki informacijske kampanje so bili nedvomno večji in tudi pripravljenost lokalne podpore ruskim silam je bila tako lažje zagotovljena. Ne gre pa pri tem zanemariti učinkovitosti vojaškega dela operacije in njenih posameznih elementov. Vsak izmed njih je namreč odigral točno določeno vlogo, pri čemer napake preprosto niso bile dovoljene. Zračni, morski in kopenski premiki so bili izjemno natančno usklajeni ter izpeljani po posameznih fazah operacije, da so lahko tako specialne kot posebne enote, od katerih so bile določene predstavljene tudi kot lokalne samozaščitne sile, izvedle ključni del operacije in omogočile popolno blokado ukrajinskih sil na polotoku ter poznejši popolni nadzor na kopnem, morju in v zraku ter tudi nad mediji (predvsem TV-oddajanjem) in v kibernetnem prostoru (tudi telefonske linije).

Rusija je že pred operacijo na Krimu skozi različne vaje pripravljenosti večkrat demonstrirala rezultate modernizacije svoje vojske. Navsezadnje je predsednik Putin 26. februarja 2014 take vaje ukazal zahodnemu in centralnemu vojaškemu območju, na njih pa je sodelovalo 150.000 pripadnikov. Zato tudi so mobilizirane in na mejo z Ukrajino premeščene pripravljene sile, sposobne v vseh fazah operacije podpreti sile na polotoku, dodatno prispevale k odvratanju ukrajinskih sil za posredovanje¹¹. Tako demonstrirane moč, hitrost in natančnost v operaciji, ki je ukrajinske oborožene sile na polotoku postavila pred izvršeno dejstvo, so imele glavno vlogo v hibridnem delovanju Rusije na Krimu.

Z uporabo vojaške moči, ob hkratnem intenzivnem političnem, informacijskem in ekonomskem delovanju, je Rusija bliskovito hitro ter nepovratno realizirala svoj strateško-operativni cilj in uveljavila nacionalni interes v regiji. Ta in podobni primeri hibridnega vojskovanja drugod po svetu, kot so Libanon, Gruzija in drugi, samo potrjujejo, da je vojaški instrument moči ključen pri realizaciji skrajnih ciljev hibridnega delovanja, saj so ruske oborožene sile z različnimi vojaškimi taktikami učinkovito odvrnile ukrajinske oborožene sile od vsakršnega poskusa obsežnejšega in dolgotrajnejšega odpora ter tako na neki način tudi omogočile zmago tako rekoč brez boja.

Sklep Rusko delovanje na Krimu lahko imenujemo nelinearna oziroma asimetrična vojna, nekonvencionalna, lahko pa tudi hibridna ali posebna vojna. Dejstvo je, da so ruske operacije že v Gruziji ter najprej na Krimu in v vzhodni Ukrajini pokazale, da se je Moskva osredotočila na nove oblike politično usmerjenih operacij. Soočanje s silami in zavezništvi z večjo surovo vojaško, politično in gospodarsko močjo je od Moskve zahtevalo prilagoditve in uporabo novih taktik, ki se osredotočajo

¹¹ V okviru teh so eno glavnih vlog odigrale tudi tako imenovane zmogljivosti dolgega dosega za preprečitev dostopa in onemogočanje območja (angl. Anti-Access and Area-Denial A2/AD). Te je ruska vojska premaknila in razmestila v bližini ukrajinske severne meje, od koder bi v vseh fazah operacije lahko delovale po ključnih točkah ter tako preprečile prihod morebitnih okrepitev ukrajinskim silam na polotoku.

predvsem na nasprotnikove slabosti in se hkrati izogibajo neposrednim ter odprtim soočenjem. Kot nasprotnik Rusije se v tem kontekstu ne pojavlja le napadena država kot neposreden objekt napada, temveč tudi ZDA, EU, Nato in druge mednarodne organizacije, ki jih je Rusija s spretno uporabo različnih instrumentov nacionalne moči zelo učinkovito odvrnila od odločnejšega posredovanja. Prav zato se zgornje ugotovitve Garasimova berejo skoraj kot priročnik za izvedeno operacijo, kakršni smo bili priča na Krimu. V njegovih ugotovitvah je izpostavljen predvsem drugačen pogled na uporabo nevojaških instrumentov nacionalne moči, kakor tudi drugačne zahteve glede zmogljivosti oboroženih sil, ki jih nalaga spremenjeno strateško okolje s povsem drugačnimi izzivi. To je ruski vojaški in tudi politični vrh predstavilo v neki popolnoma novi luči. Najimpresivnejše pri vsem skupaj je, da je bila pregovorno toga in vojaškemu instrumentu zavezana Rusija sposobna takšnega miselnega in vsebinskega preobrata prav v poenotenju tako glede nacionalnih strateških interesov kot tudi glede uporabe načinov ter sredstev za njihovo uresničevanje. V operaciji na Krimu se je to odrazilo v zelo učinkoviti orkestraciji različnih instrumentov nacionalne moči, pri čemer so bistveno posodobljene oborožene sile sicer imele najpomembnejšo vlogo pri zagotovitvi pogojev za aneksijo Krima, vendar pa so bile vseskozi podrejene drugim instrumentom nacionalne moči. To, v kombinaciji z intenzivno informacijsko kampanjo, je dobesedno šokiralo mednarodno javnost, ki česa podobnega od Moskve na Krimu ni pričakovala.

Danes se skupaj s tradicionalnimi sredstvi daje vse večji poudarek razvoju nestandardnih metod in sredstev delovanja, kar smo popularno zavili v kontekst hibridnega delovanja. Asimetrični ukrepi, kot so predvsem uporaba sil za posebne operacije, moč notranje (državne) opozicije, ki zagotavlja stalno operativno fronto na celotnem ozemlju nasprotnika, ter intenzivno informacijsko delovanje, dajejo sodobnim konfliktom dimenzije, ki zahtevajo tehten premislek in morda tudi drugačen pristop v iskanju protiukrepov. Tu je treba izpostaviti tudi vse intenzivnejše raziskave na področju umetne inteligence in avtomatiziranih sistemov, ki se vse bolj aktivno vključujejo v vojaško dejavnost, kakor tudi visoko natančna orožja in orožja, ki temeljijo na novih fizičnih principih. Danes se srečujemo z brezpilotnimi letalniki (droni), jutrišnja bojišča bodo s tem tempom razvoja polna samovoznih in samopremičnih robotov, ki bodo hodili, se plazili, skakali in leteli. V bližnji prihodnosti je v vojskah tehnološko najnaprednejših držav in drugih subjektov na vojskovališču torej mogoče pričakovati popolnoma robotizirane (sub)taktične enote, ki bodo sposobne razmeroma samostojnega izvajanja različnih vojaških operacij.

Lahko bi rekli nočna mora trenutnih in bodočih generacij strateških načrtovalcev. Svetla stran vsega je morda samo to, da ne glede na uporabljene načine in oblike delovanja ter sredstva, ki bodo pri tem uporabljena, imajo vsi tudi svoje pomanjkljivosti in ranljivosti, ki jih bo, tako kot je bilo to demonstrirano na Krimu, vedno mogoče izkoristiti. Odločilne pri tem bodo razgledanost, izobraženost in usposobljenost strokovnega kadra, ki bo na neki način moral zagotoviti, da bo v koraku s časom in v najpomembnejšem trenutku tudi pred drugimi. In tako kot so Rusi podrobno analizirali in preučili delovanje zahodnih sil, bo tudi v prihodnosti

izjemnega pomena poglobljeno proučevanje delovanj različnih državnih in nedržavnih akterjev ter mednarodnih organizacij po vsem svetu, da bi na koncu, glede na lastne zmožnosti in potrebe, vse skupaj spretno umestili v ustrezno arhitekturo nacionalnovarnostnega sistema za zaščito vitalnih nacionalnih interesov. Posebno pozornost bo pri tem treba usmeriti na uporabo posameznih instrumentov nacionalne moči in njihovo kombiniranje pri zasledovanju strateških ciljev. Glede na izstopajoč trend v razvoju bo tu nedvomno v ospredju informacijski instrument moči z umetno inteligenco in drugimi informacijskimi tehnologijami kot multiplikatorji tradicionalnih instrumentov nacionalne moči.

Literatura

1. Barsins, J., 2014. *Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy*, National Defense Academy of Latvia, Centre for Security and Strategic Research. <http://www.naa.mil.lv/~media/NAA/AZPC/Publikacijas/PP%2002-2014.ashx>, 10. 2. 2018.
2. Bruusgaard, V., K., 2014. *Crimea and Russia's Strategic Overhaul*. *Parameters* 44-3, str. 81–90.
3. Bruusgaard, V., K., 2016. *Russian Strategic Deterrence*. *Survival* 58/4, avgust-september 2016, str. 7–26.
4. Bufon, M., 2007. *Osnove politične geografije*, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, Koper.
5. Challengren, J., 2016. *Intelligence-Policy*. Poglavlje: *Relations in the 2014 Ukraine Crisis: Flawed Foresight or Neglect?*, *Georgetown Security Studies Review*, Vol. 4-2, str. 32–43.
6. Davis, I., 2014. *NATO opens regional office in Uzbekistan*, *NATO Watch*. <http://natowatch.org/newsbriefs/2014/nato-opens-regional-office-uzbekistan>, 11. 6. 2018.
7. DIA, 2017. *Russia Militar Power – Building a Military to Support Great Power Aspirations*, Defense Intelligence Agency, USA.
8. Ermus, A., in Salum, K., 2016. *Russian Information Campaign against the Ukrainian State and Defence Forces*, NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Poglavlje 3: *Changing concepts of war: Russia's new military doctrine and the concept of hybrid warfare*, str. 56–63.
9. EU, 2016. *Joint Framework on Countering Hybrid Threats*.
10. European Parliament, 2017. *Briefing – Countering hybrid threats: EU-NATO cooperation*. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599_315/EPRS_BRI\(2017\)599315_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599_315/EPRS_BRI(2017)599315_EN.pdf), 23. 5. 2018.
11. *Evropa: naša preteklost in sedanost*, 2004. Založba Mladinska knjiga, Ljubljana.
12. *Evropska komisija*, 2016. *Skupno poročilo Evropskemu parlamentu in Svetu – Skupni okvir o preprečevanju hibridnih groženj – odziv EU*, Bruselj. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sl/TXT/?uri=CELEX:52016JC0018>, 23. 5. 2018.
13. Galeotti, M., 2014. *The 'Gerasimov Doctrine' and Russian Non-Linear War*, In *Moscow's Shadows in Gerasimov, V. (2013), The value of science in prediction, Military-Industrial Kurier*. <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>, 7. 12. 2017.
14. Kofman, K., in dr., 2017. *Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine*, RAND Corporation, Santa Monica, California.
15. Lasconjarias, G., in Larsen, J. A., ur., 2015. *NATO's Response to Hybrid Threats*, NDC, Italija. https://www.files.ethz.ch/isn/195405/fp_24.pdf, 20. 1. 2018.
16. Malešič, M., ur., 2016. *Konvencionalna in hibridna varnost: vzorci (dis) kontinuitete*, Fakulteta za družbene vede, str. 81–95.

17. Morales, J., 2009. *Russia's New National Security Strategy: Towards a »Medvedev Doctrine«?*, Real Instituto Elcano, ARI. http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/defense+security/ari135-2009, 15. 2. 2018.
18. Morgan, F. E., 2012. *Dancing with the Bear Managing Escalation in a Conflict with Russia*, Proliferations Papers, 40 ed. <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/pp40morgan.pdf>, 11. 2. 2018.
19. Rustrans, 2009. *National Security Strategy of the Russian Federation to 2020*. <http://rustrans.wikidot.com/russia-s-national-security-strategy-to-2020>, 20. 2. 2018.
20. NATO, 2014. *Wales Summit Declaration*, Press Release. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?mode=pressrelease, 2. 3. 2018.
21. NATO StratCom CoE, 2014. *Analysis of Russia's Information Campaign against Ukraine*. <https://www.stratcomcoe.org/analysis-russias-information-campaign-against-ukraine>, 20. 2. 2018.
22. Nikolsky, A., 2015. *Brothers Armed: Military Aspects of the Crisis in Ukraine*, 2 ed., East View Press, Poglavlje: Little, Green and Polite, *The Creation of Russian Special Operations Forces*, str. 124–136.
23. Roth, C., 2014. *Will Ukraine Crisis Become Second Crimean War? Tatars and Russian Nationalists Take Sides*, Spring Time of Nations. <http://springtimeofnations.blogspot.si/2014/01/will-ukraine-crisis-become-second.html>, 11. 12. 2017.
24. Schadow, N., 2015. *»The Problem with Hybrid Warfare«*, War on the Rocks, National Security Network, University of Texas. <http://warontherocks.com/2015/04/the-problem-with-hybrid-warfare/>, 17. 3. 2018.
25. Shuster, S., 2014. *Putin's Man in Crimea Is Ukraine's Worst Nightmare*, Time. <http://time.com/19097/putin-crimea-russia-ukraine-aksyonov/>, 12. 2. 2018.
26. Dinerstein, H., Goure, L., in Wolfe, T., 1963. *A translation from the Russian of Soviet Military Strategy*, Sokolovskii, V. D., with analysis and annotation, RAND corporation, California. <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2005/R416.pdf>, 17. 1. 2018.
27. Tsygankov, P. A., 2011. *Preserving Influence in a Changing World: Russia's Grand Strategy*, Problems of Post-Communism 58-1, San Francisco State University, st. 28–44.
28. Uradni list Ruske federacije, 2010. *Odlok predsednika Ruske federacije z dne 5. februar 2010 št. 146 »O vojaški doktrini Ruske federacije«*. <https://rg.ru/2010/02/10/doktrina-dok.html>, 20. 2. 2018.